

نخستین کنفرانس ملی به سوی شهرسازی و معماری دانش بنیان

۳، اردیبهشت ماه، ۱۳۹۶، تهران، ایران

نقش کتابخانه در ارتقاء ایجاد فضاهای اجتماعی

(با توجه به معیارهای طراحی معماری)

حسین مبینی^۱، شنگه پور^۲

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه آزاداسلامی واحد قزوین، دانشکده معماری و شهرسازی، قزوین، ایران
hossein.mobini@gmail.com

^۲ استادیار، عضو هیئت علمی دانشگاه علم و صنعت، گروه معماری، تهران
soran.shangapour@engineer.com

چکیده

امروزه، با گسترش فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و نیز نگهداری از این داده‌ها در فضاهای خاصی به نام کتابخانه انجام می‌شود. ارتباط بین پژوهشگران و کاربران نیازمند ایجاد فضاهایی است که نیازهای آنها را برای مطالعه و پژوهش و نیز گسترش برآورده نماید. در واقع با شناخت اولیه از نوع استفاده و برخورد افراد در محیط‌های مطالعه می‌توان به یک فضای عملکردی مناسب رسید. بر اساس اصول زمینه‌گرایی پوششی برای ایجاد فضایی انسانی همراه با تکنولوژی مدرن استفاده نمود. تاثیرات مثبت ارزش‌های محیط پیرامون و رابطه‌ای که انسان‌ها با آن فضا برقرار خواهند نمود ما را به سوی اهدافی دیگر خواهد برد، از جمله شناخت عوامل دعوت و خوانایی یک فضای اجتماعی، حال فرهنگ و نگرش‌های انسانی در نوع معماری و سبک آن تاثیر خواهد گذاشت. تحقیق حاضر بر اساس مطالعات کتابخانه‌ایی و متون نظری به نقش کتابخانه‌ها در ترویج فرهنگ و روابط اجتماعی پایدار خواهد پرداخت. در حقیقت بیان معیارهای فضاهای جمعی و فرهنگی بر مبنای شناخت معیارهای معماری همچون؛ تغییرپذیری فضا، دسترس‌پذیری، قابلیت گسترش فضا و تنوع می‌باشد.

کلمات کلیدی

کتابخانه، فضاهای جمعی، معماری، انسان

۳، اردیبهشت ماه، ۱۳۹۶، تهران، ایران

۱- مقدمه

الکتب، دارالکتب، و مکتبه استفاده می‌شود که دو واژه‌ی مکتبه و دارالکتب در حال حاضر مصطلح است [۱].

■ برای ارائه تعریفی از کتابخانه باید آن را از نظر فیزیکی و کارکردی مدنظر قرار داد. از نظر فیزیکی می‌توان تعاریف زیر را برای کتابخانه در نظر گرفت:

- کتابخانه مکانی است برای حفظ و نگهداری آثار مکتوب و غیر مکتوب که طی تاریخ تمدن بشر به وجود آمده است.
- کتابخانه مخزنی است برای حفظ مواد و منابع هنری، علمی، ادبی، اجتماعی و غیره که بر روی رسانه‌های مختلف ثبت و ضبط شده‌اند.
- کتابخانه مکانی است که انواع منابع و مواد در آن به صورت سازماندهی شده حفظ و نگهداری می‌شود.
- کتابخانه مکان فیزیکی است که انواع رسانه‌های مکتوب، دیداری و شنیداری و الکترونیکی در آن نگهداری می‌شود.

■ اما از نظر کارکردی و اجتماعی تعاریف زیر را می‌توان ارائه داد:

- کتابخانه نهادی است اجتماعی که سازوکار اصلی ذخیره‌سازی، حفاظت و اشاعه دانش و اطلاعات را فراهم می‌سازد.
- کتابخانه نهادی است زاده‌ی جامعه که در طول تاریخ تمدن در خدمت حفظ و نشر دانش بوده است.
- کتابخانه نهادی اجتماعی است که روح تمدن بشری را حفظ و نگهداری کرده است.

کتابخانه نهادی است که کارکردهای اصلی حرفه‌ی کتابداری یعنی جمع آوری، سازماندهی، اشاعه و مدیریت منابع اطلاعاتی در آن انجام می‌شود.

کتابخانه پلی است میان دانش مضبوط بشری بین نسل‌های گذشته، حال و آینده. "با تلفیق این تعاریف می‌توان کتابخانه را این‌گونه تعریف کرد: کتابخانه نهادی اجتماعی است که با ذخیره‌سازی، حفاظت و اشاعه‌ی پیشینه‌های مکتوب، دیداری و شنیداری و الکترونیکی با استفاده از خدمات کارکنان آموزش دیده در خدمت تعلیم و تربیت و توسعه سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، علمی و فرهنگی است [۱]."

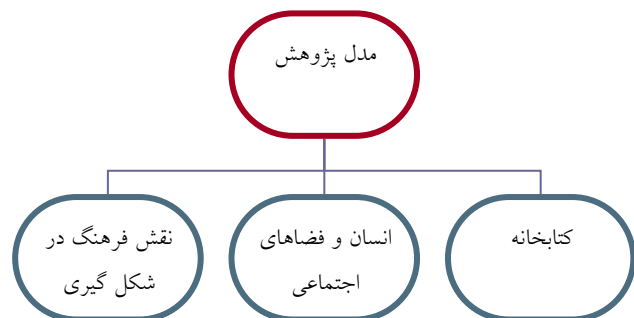
نمودار (۲) تعاریف کتابخانه و اهداف تشکیل فضای کتابخانه، منبع: نگارندگان با اقتباس از [۱]

امروزه، با گسترش فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و نیز نگهداری از این داده‌ها در فضاهای خاصی به نام کتابخانه انجام می‌شود. ارتباط بین پژوهشگران و کاربران نیازمند ایجاد فضاهایی است که نیازهای آنها را برای مطالعه و پژوهش و نیز گسترش برآورده نماید. در واقع با شناخت اولیه از نوع استفاده و برخورد افراد در محیط‌های مطالعه می‌توان به یک فضای عملکردی مناسب رسید، اما در اولین برخورد هر مخاطبی با کتابخانه، اولین نکته‌ای که توجه او را جلب می‌کند شکل ظاهری مجموعه است؛ بنابراین مهم است که نمای ظاهری کتابخانه برانگیزاننده کنجکاو و رغبت مخاطب باشد. طراحی در کتابخانه‌ها، از یک طرف تاثیر مستقیمی بر نحوه انجام فعالیت‌های کتابخانه دارد و از طرف دیگر، نگرش مراجعه‌کنندگان را تحت تاثیر قرار می‌دهد. چون طراحی فضای داخلی و بیرونی در ارتباط مستقیم با ویژگی‌های روحی - روانی انسان قرار دارد.

فرضیه

به نظر می‌رسد طراحی برای معماری کتابخانه می‌تواند بر اساس فرهنگ و روابط اجتماعی شکل بگیرد.

روش تحقیق و مدل پژوهش

نمودار (۱) مدل پژوهش، منبع: نگارندگان

۲- مبانی تئوریک

واژه کتابخانه ترکیبی اضافی است از دو کلمه‌ی عربی و فارسی کتاب+ خانه؛ کتاب واژه‌ی عربی به معنای نوشته یا چیزی مکتوب و خانه از ریشه‌ی پهلوی "خان" به معنای فضا، مکان و اتاق است. در ایران باستان از اصطلاح "دژنیش" یا قلعه‌ی کتاب‌ها برای رساندن مفهوم کتابخانه استفاده می‌شد. در حوزه‌ی فرهنگ اسلامی و عربی از واژه‌هایی مثل بیت الحکمه، دارالحکمه، دارالعلم، خزانه الحکم، مخزن

۳، اردیبهشت ماه، ۱۳۹۶، تهران، ایران

۲-۱- تاریخیچه کتابخانه

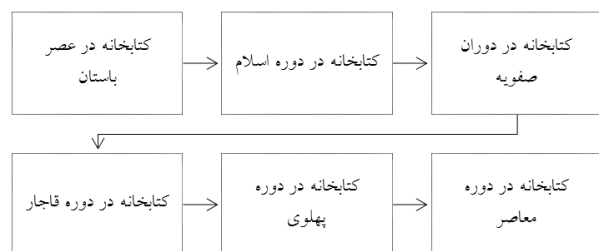
قبل از پرداختن به تاریخچه کتابخانه بیان اینکه کتابخانه‌ها در دوره‌های مختلف با چه دیدگاهی به عرصه کتاب و فرهنگ در هر زمان کمک نموده اند را خواهیم پرداخت، در نمودار ذیل کتابخانه به دو دسته اولیه و امروزی تقسیم‌بندی شده و با استفاده از مطالعه متون نظری به نتایج ذیل دست یافته‌ایم.

نمودار (۳) کارکرد کتابخانه در گذشته و امروز، منبع: نگارندگان

۲-۱-۱- سیر تحول کتابخانه در ایران

سیر تحول کتابخانه در ایران به دو دوره دسته‌بندی می‌شود؛ که هر یک از این دوره‌ها شامل ویژگی‌های خاص خود می‌باشد.
دوره اول: کتابخانه‌های ایران باستان (قبل از ورود اسلام به ایران)
دوره دوم: کتابخانه‌های اسلامی (پس از ورود اسلام به ایران)
۱. کتابخانه‌های ایران از قرن اول اسلامی تا حمله مغول (قرن ششم)
۲. کتابخانه‌های ایران بعد از تسلط مغول تا دوران صفویه [۲]

نمودار (۴) شکوفایی کتابخانه از عصر باستان تا معاصر، منبع: نگارندگان

۲-۱-۲- کتابخانه و نقش آن در فرهنگ و اجتماع

کتابخانه‌ها بوجود آمده اند تا در زمان‌های مختلف به نیازهای گوناگون بشر پاسخگو باشند و نوع، خصوصیات، اهداف و خدمات آن‌ها با توجه به نیازهای جوامعی که در خدمت آنها بوده‌اند، تعیین شده است. هرگاه شرایط و رشد کتابخانه‌ها در جامعه‌ای فراهم آمده آن جامعه مراتب ترقی را یکی پس از دیگری طی کرده و هر زمان که به هر دلیلی

کتابخانه‌ها در کنج انزوا و بی‌مهری قرار گرفته‌اند، سیر قهقرایی جامعه هم آغاز گردیده است.

کتابخانه‌ها انواع مختلفی دارند و هر کدام از آنها برای رسیدن به هدفی خاص بوجود آمده‌اند، اما برای انواع کتابخانه‌ها می‌توان یک سلسله هدف کلی در نظر گرفت که عبارتند از:

آموزش

اطلاع‌رسانی

فراهم آوردن امکانات پژوهش

تعالی بخشیدن به روح و فکر

ایجاد تفریح و تفنن

"کتابخانه نهادی اجتماعی است که با گردآوری، سازماندهی و نگهداری دانش بدون بشر امکان رشد اندیشه، شکوفایی استعداد و باروری ذهن خلاق انسان پویا و جستجوگر را فراهم می‌کند. باتوجه به گسترش روزافزون علوم و فنون در زمانها و مکانهای مختلف تنها کتابخانه است که دسترسی آسان به انبوه دانش آدمی را میسر می‌سازد و تبادل افکار را به بار می‌آورد [۲]."

الگوی مطالعاتی او را نیز تحت تاثیر قرار می‌دهد. اهداف و انگیزه‌های مطالعه علاوه بر عوامل درونی و بیرونی در فرهنگ‌های مختلف متفاوت است. برخی از عوامل یا زمینه‌هایی که در مطالعه افراد تاثیر بسزایی دارند عبارتند از:

(الف) ارضای نیازهای فکری، روحی و معنوی

(ب) ارضای میل شخصی

(پ) گذران اوقات فراغت

(ت) نیاز زندگی

(س) ارضای نیازهای اجتماعی

(ش) نیاز به رشد و ارتقای علمی در جامعه

(د) وظیفه تحصیلی و شغلی.

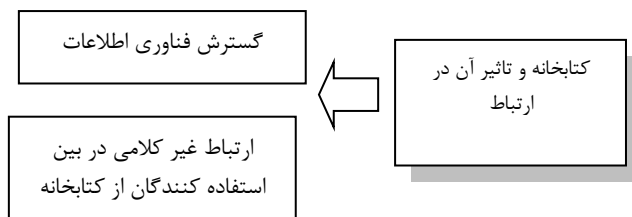
" اگر به کتاب و مطالعه آن به عنوان یک ضرورت و وظیفه نگاه کنیم و آن را در زندگی روزانه خود وارد نماییم، نه تنها برای ما لذت بخش و شادی آفرین است بلکه اطلاعات و آگاهی‌های ما را در سطح خوبی افزایش داده و همچنین در درس و تحصیل نیز ما را یاری می‌دهد. کتابخانه وسیله‌ای است که شخص با آن قدم به دنیای کتاب گذاشته و از معارف آن بهره می‌گیرد. کتابخانه‌ها به طور رایگان و یا با مبالغه ناچیز خدمات با ارزشی را ارائه می‌نمایند. به همین جهت عامل عمده-ای در تشویق مردم به مطالعه بوده و هستند. پیدا کردن کتاب و دیگر انتشارات مورد نظر خواننده، تشویق و کمک به خوانندگان کم اطلاع، فراهم آوردن امکاناتی که دستیابی خوانندگان به اطلاعات بیشتر را میسر می‌کند، ایجاد شرایط مناسب برای مطالعه در فضای کتابخانه از

۳، اردیبهشت ماه، ۱۳۹۶، تهران، ایران

نظر حوزه‌های مختلف علوم است که هر حوزه‌ای به فراخور وسعت و زمینه‌های مطرح خود به تعریف و تبیین آن پرداخته است، بخصوص که عصر کنونی ارتباطات و اطلاعات را نمیتوان بدون ارتباطات، بویژه از جهت تاثیر فناوری بر آن، تصور کرد. با وجود این، فرآیند کلی ارتباط کم و بیش مشابه بوده، بررسی و مطالعه آن در قالبی کلی و بدون نظر داشتن یک نظام و یا فناوری خاص میسر است [۳]. "در تعریف کلی از ارتباط، میتوان تمامی کارهای لازم برای تاثیر گذاری ذهنی بر ذهن/ اذهان دیگر، تبادل و یا اشتراک اطلاعات، سعی در تفاهم معانی مشترک و فهم متقابل معانی مورد نظر فرستنده پیام (ارتباط گیرنده) را نوعی ارتباط دانست [۴]."

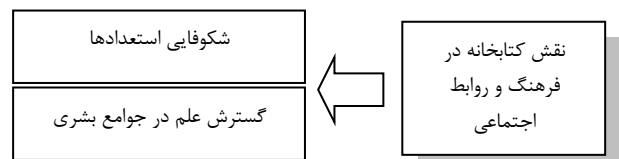
۲-۱- کتابخانه در نقش یک نظام باز

نظام (سامانه) ترکیبی هدفمند از اجزا، عناصر و قسمت‌های مختلف است که با همدیگر یک کل را می‌سازند و هر کدام از این عناصر، در ساختاری معین قرار دارد و مسئول انجام کاری است. تغییر در هر جزئی از نظام بر کل اجزای آن اثرگذار است. همچنین، اساساً دو نوع نظام «نظام باز» و «نظام بسته» وجود دارد: در نظام بسته، نظام با بیرون از خود و عناصر و اجزای بیرونی تماس و تعاملی ندارد و در انزوا به سر می‌برد. برعکس، در نظام باز، ارتباط نظام با نظام‌های بیرونی و اجزا و عناصر خارج خود وجود دارد و تغییرات محیط بیرون بر آن اثر گذار است.

نمودار (۶) نقش کتابخانه در گسترش ارتباط، منبع: نگارندگان

جمله خدمات با ارزشمند کتابخانه‌هاست [۲]. " امروزه نقش زیربنایی فرهنگ در تمامی تحولات اجتماعی، اقتصادی، و سیاسی برای دولت‌ها تعریف شده است. از این رو، در برنامه‌ریزی‌ها بخش ویژه‌ای برای فرهنگ در نظر گرفته می‌شود. این امر در سالی که مزین به نام فرهنگ است، از اهمیت و اولویت بسیار بیشتری برخوردار است. توسعه فرهنگی جزئی از مفهوم توسعه است، اما این نکته را نیز نباید از نظر دور داشت که دستیابی به توسعه فرهنگی به مراتب دشوارتر از توسعه در دیگر بخش‌ها، نظیر توسعه اقتصادی و سیاسی است. توسعه فرهنگی از فرایندهایی است که هرگز نمی‌توان آن را به شکل سطحی و کوتاه مدت در جامعه مطرح کرد، زیرا این مقوله به زیرساخت‌های محکم و مداوم فکری نیاز دارد. درحقیقت، توسعه فرهنگی زمانی در جامعه‌ای تحقق می‌یابد که ذهنیت افراد آن جامعه متحول شده و همگان به امکانات فرهنگی موجود در جامعه به شکل یکسان دسترسی داشته باشند. توسعه فرهنگی زیربنای توسعه در سایر جنبه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و ... است، به طوری که صاحب‌نظران اغلب توسعه را تحولی فرهنگی قلمداد می‌کنند و بی‌توجهی به مولفه‌های آن را باعث شکست در مسیر توسعه می‌دانند. از طرفی، توسعه کتابخانه‌ها و به ویژه کتابخانه‌های عمومی، به عنوان یکی از مراکز اطلاع رسانی، یکی از پیش نیازهای اساسی برنامه‌ریزی و توسعه فرهنگی جوامع است. کتابخانه‌ها در فرایند توسعه پایدار کشورها نقش اساسی و حیاتی ایفا می‌کنند. بدون وجود کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی قوی و معتبر، دستیابی به چنین توسعه‌ای امکان‌پذیر نخواهد بود.

نمودار (۵) نقش کتابخانه در فرهنگ و روابط اجتماعی، منبع: نگارندگان

۲-۲- کتابخانه و فرایند ارتباط

هر موجود زنده‌ای، ارتباط برقرار می‌کند. ارتباط حتی در موجودات غیر زنده و درون کوچکترین اجزای مواد از قبیل اتمها و مولکولها - به صورت جاذبه بین مولکولی - وجود دارد. ما انسانها در دنیایی از علایم و نشانه‌های ارتباطی احاطه شده‌ایم که در نهایت، برخی از این علایم ارتباطی بر ایمان قابل فهم و مفید است و به ارتباط می‌انجامد. "ارتباط و ارتباطات چنان همه گیر و عادی است که اغلب حضور فراگیران را فراموش کرده و توجهی بدان نداریم. این موضوع چنان گسترده و مورد

۳- یافته تحقیق

امروزه نقش زیربنایی فرهنگ در تمامی تحولات اجتماعی، اقتصادی، و سیاسی برای دولت‌ها تعریف شده است. از این رو، در برنامه‌ریزی‌ها بخش ویژه‌ای برای فرهنگ در نظر گرفته می‌شود. این امر در سالی که مزین به نام فرهنگ است، از اهمیت و اولویت بسیار بیشتری برخوردار است. توسعه فرهنگی جزئی از مفهوم توسعه است، اما این نکته را نیز نباید از نظر دور داشت که دستیابی به توسعه فرهنگی به مراتب

نخستین کنفرانس ملی به سوی شهرسازی و معماری دانش بنیان

۳، اردیبهشت ماه، ۱۳۹۶، تهران، ایران

ردیف	انواع کتابخانه ها
کتابخانه درجه یک	کتابخانه ملی کتابخانه های مرکزی دانشگاه کتابخانه های عمومی و مرکزی در شهرها
کتابخانه درجه دو	کتابخانه های دانشگاهی کتابخانه های عمومی کتابخانه های تخصصی
کتابخانه درجه سه	کتابخانه های عمومی

جدول (۲) انواع کتابخانه ها، منبع: نگارندگان

نوع کتابخانه	ویژگی
کتابخانه سنتی	موجودی به صورت چاپی که هیچ کار رایانه ای روی آن انجام نشده است
کتابخانه خودکار	خودکار کردن فعالیت های کتابخانه ، فهرست نویسی ، امانت ، فراهم آوری ... رایانه ای ، موجودی بطور عمده به شکل چاپی با تعدادی محدود منابع
کتابخانه الکترونیکی	فعالیت ها کاملا خودکار، شبکه دیسک فشرده ، منابع به دو شکل الکترونیکی و متعارف است .
کتابخانه دیجیتال	کاملا خودکار، تمام منابع به شکل دیجیتالی در آمده ، شبکه محلی فیبرهای نوری با سرعت بالا و یا رقومی
کتابخانه مجازی	کتابخانه بدون دیوار با تامین دستیابی به منابع ، کتابخانه بدون منابع

جدول (۳) سیر تحول کتابخانه ها : از سنتی تا مجازی در یک نگاه، منبع: نگارندگان

۴- نتیجه گیری

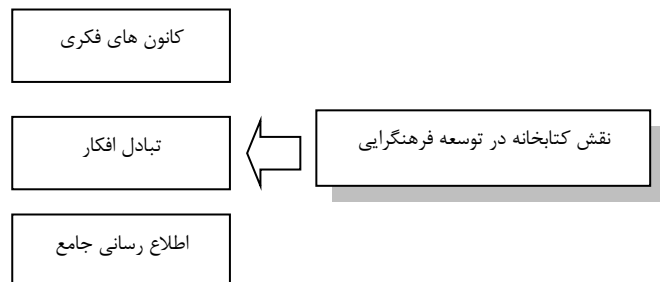
نتایج رسیدن به مولفه های ساختاری نیاز هر جامعه به کتابخانه؛ علی رغم تفاوت های بسیار در طراحی داخلی و خدمات کتابخانه ها بر حسب نوع و محل جغرافیایی آن، ساختمان اکثر کتابخانه ها ده عنصر مشترک دارند:

- **تغییرپذیری:** منظور از تغییرپذیری این است که تغییر کاربری و جابه جایی بخش های مختلف کتابخانه از جمله بخش های امانت، مرجع، و جز آن با به کارگیری دیوارک هایی به راحتی امکان پذیر باشد.

دشوارتر از توسعه در دیگر بخش ها، نظیر توسعه اقتصادی و سیاسی است. توسعه فرهنگی از فرایندهایی است که هرگز نمی توان آن را به شکل سطحی و کوتاه مدت در جامعه مطرح کرد، زیرا این مقوله به زیرساخت های محکم و مداوم فکری نیاز دارد. درحقیقت، توسعه فرهنگی زمانی در جامعه ای تحقق می یابد که ذهنیت افراد آن جامعه متحول شده و همگان به امکانات فرهنگی موجود در جامعه به شکل یکسان دسترسی داشته باشند.

تحولات پیشنهادی برای کتابخانه ها در راستای پیشبرد توسعه فرهنگی جامعه اطلاعاتی عصر حاضر

- ایجاد فرهنگ سازمانی در ارائه خدمات اطلاع رسانی
- نقش مدیریت کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی (سازماندهی- نظارت و ارزیابی- تصمیم گیری مناسب)
- استراتژی های بلند مدت؛ عاملی در جهت بهبود بهره وری
- کاربردی کردن خدمات اطلاع رسانی کتابخانه ها (عامل اساسی)
- قوانین و مقررات
- ایجاد کانون های تفکر بویژه تاسیس انجمن های کتابداری و اطلاع رسانی

نمودار (۷) نقش کتابخانه در توسعه فرهنگی، منبع: نگارندگان

ساختار کتابخانه

ساختار تشکیل کتابخانه به دو رکن اساسی بر می گردد، یکی نوع بر خورد مکان در حیطه تخصصی و غیر تخصصی آن و دیگری در حیطه ابعاد و جانمایی فضایی. در حقیقت می توان با توجه به دسته بندی های ذیل در مورد کتابخانه به انواع ساختارهای آن اشاره نمود.

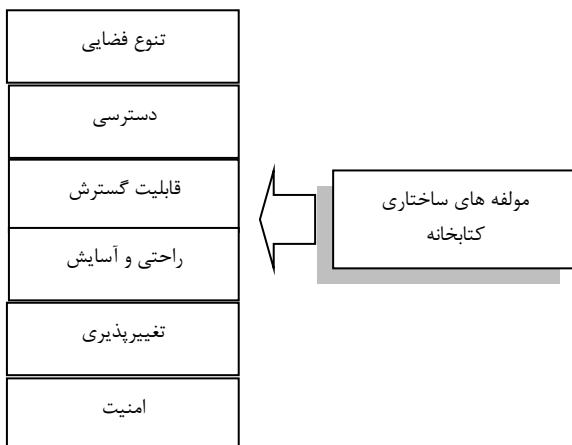
نخستین کنفرانس ملی به سوی شهرسازی و معماری دانش بنیان

۳، اردیبهشت ماه، ۱۳۹۶، تهران، ایران

کم و محدود باشد و به محلی منتهی شود که تحت کنترل و نظارت مسئولان و سیستم‌های مراقبتی الکترونیکی است.

- **اقتصاد و صرفه‌جویی:** کتابخانه‌ها باید روش‌های مختلفی را به کار گیرند تا هزینه‌ها به حداقل برسد، ضمن اینکه به خدمات کتابخانه لطمه نزنند.

- **دسترسی پذیری:** فضای اجتماعی، فضایی است که مردم را به استفاده‌ی آسان و ترویج تفکر عدم وابستگی دعوت کند. کتابخانه کانون اصلی و علمی دانشگاه است و نقش اجتماعی بسیار قدرتمندی در یادگیری، آموزش و فرآیندهای تحقیق در اجتماع، ایفا می‌کند. کتابخانه باید در حد امکان در دسترس باشد و مردم را به استفاده از تمام خدمات تشویق و دعوت کند. کتابخانه می‌بایست نسبت به برآوردن نیازهای روز افزون مراجعان و مدل‌های متنوع و گسترده آموزش و یادگیری آنان اعم از خدمات سنتی و الکترونیکی، پاسخ‌گو باشد. دسترسی باید تا حد امکان واضح، آسان، با چینش قابل رویت، و تسهیل‌کننده مطالعه آزاد باشد. پیشرفت‌های بسیار بزرگی در فراهم کردن علایم ساده و نظام‌های جذاب نشانه‌ای صورت گرفته است و امروز ما شاهد استفاده از علایم دیجیتال، صفحات پلاسما و حتی علایم شنیداری هستیم. طراحی ورودی‌های پر رفت و آمد، در حال تغییر است به خصوص اینکه بسیاری از کتابخانه‌ها سیستم‌های کنترل ورود و خروج، کارت هوشمند و سیستم‌های کارت هوشمند سلف سرویس را نصب کرده‌اند. افزایش ساعت کاری کتابخانه به ۲۴ ساعت و امکان دسترسی در طول هفت روز هفته اقتضا می‌کند به ایمنی و استحکام ساختمان و مجموعه‌ها.

نمودار (۸) مولفه های مهم ساختاری کتابخانه، منبع: نگارندگان

- **فشرده‌گی:** ساختمان باید جمع‌وجور باشد تا جابه‌جایی منابع کتابخانه‌ای و تحرک کارکنان و مراجعان به راحتی انجام شود.

- **دسترسی پذیری:** محوطه بیرونی و درونی، ورودی، و بخش‌های مختلف کتابخانه باید دارای نقشه‌ای جامع و ساده و روان باشند تا نیاز به نصب راهنما به حداقل برسد.

- **قابلیت گسترش:** در برنامه‌ی تأسیس کتابخانه توسعه و گسترش را باید پیش‌بینی کرد و زمین کافی برای کتابخانه و توسعه آتی آن در نظر گرفت. نقشه‌ی ساختمان کتابخانه باید به‌گونه‌ای طراحی شود که در هر زمان و هر مرحله از گسترش، موجودیت و جامعیت آن حفظ شود.

- **تنوع:** قابلیت و امکان جابه‌جایی مجموعه منابع و محل مطالعه مراجع‌کنندگان با توجه به نیازها و سلیقه‌های مراجع‌کنندگان به جذابیت و زیبایی کتابخانه می‌افزاید و علاوه بر این تغییرات ایجاد شده برای رفع نیازهای مراجعان نیز مفید خواهد بود.

- **سهولت دستیابی:** طرح فضاهای عمومی به‌گونه‌ای باید باشد که منابع به سهولت در دسترس همگان قرار گیرد. مراجعه‌کننده به راحتی به نظم کتابخانه پی‌ببرد و دستیابی به منابع برای او جذاب و مطلوب باشد.

- **راحتی و آسایش:** نور و روشنایی کافی و یکنواخت در فضای عمومی ساختمان کتابخانه و محل کار کتابداران و تالارهای مطالعه، مشخص کردن عنوان و شماره راهنمای عطف کتاب‌ها در پایین‌ترین ردیف قفسه‌های کتاب و استفاده از دستگاه‌های استاندارد تهویه هوا، از جمله این مباحث است.

- **محیط و مکان ثابت:** برای حفاظت و نگهداری مجموعه‌ی کتابخانه و وسایل و تجهیزات آن، فراهم کردن محیط و مکانی ثابت ضروری است. محل ثابت کتابخانه و تأمین راحتی و آسایش فضای کتابخانه، دیوارهای ضد صدا و آکوستیک، دیوارهای ضخیم که در زمستان از هدر رفتن گرما و در تابستان از شدت گرمای خورشید جلوگیری کند و مانع نفوذ سروصدای مزاحم بیرون باشد، و تعبیه پنجره‌هایی در دیوارها برای ایجاد چشم‌انداز زیبا، همگی فضا و محیط دلخواه کتابخانه را فراهم می‌کند.

- **امنیت:** حفاظت و ایمنی مجموعه منابع کتابخانه از اولویت‌های کتابخانه‌ها است. راه‌های خروجی کتابخانه باید

۳، اردیبهشت ماه، ۱۳۹۶، تهران، ایران

۵- مراجع

- [۱] مزینانی، علی، ۱۳۷۹، کتابخانه و کتابداری، تهران: انتشارات سمت.
- [۲] فخرایی، سیروس ۱۳۷۵. بررسی روشهای موثر در افزایش میزان مطالعه‌ی دانش آموزان، شورای تحقیقات آموزش و پرورش آذربایجان شرقی.
- [3] Lafrance, Pierre (1990). Fundamental concepts in communication. New Jersey: Prentice-Hall International Inc.
- [4] Conroy, Barbara; Jones, Barbara Schindler (1986). Improving communication in the library. Arizona: ORYX press.